

ӘОЖ 070.97

А.Б. Әлімжанова

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.
E-mail: aikerim.alimzhan@gmail.com

Интернет желілеріне контенттік талдау әдістері

Мақалада дәстүрлі медианың жаңа интернет бетіндегі түрлеріне контенттік талдаулар жасалады. Танымал БАҚ сайттардың таралымдарына сараптамалар нәтижелері беріледі.

Түйін сөздер: жаңа медиа, интернет, веб-сайт.

A.B. Alimzhanova

Methods of content – analysis of the Internet

The article is devoted to the transition process of traditional media to the Web. Discusses the causes of the media environment in KazNet. The examples of popular electronic media, discusses their advantages.

Key words: new media, Internet, web.

А.Б. Алимжанова

Методы контент-анализа сети Интернет

Статья посвящена процессу перехода традиционных СМИ в Сеть. Рассматриваются причины возникновения медийной среды в КазНете. Приводятся примеры популярных электронных СМИ, рассматриваются их преимущества.

Ключевые слова: новые медиа, интернет, веб-сайт.

Электрондық ресурстар дегеніміз графикалық, мәтіндік, сандық, сөйлеу, музыкалық, видео, фото және басқа да ақпараттардың жиынтығы. Бір электрондық ресурста ақпараттық немесе ақпаратты-анықтамалық көздер, ақпаратты құру және өңдеу құралдары, басқару құрылымдары бөліп көрсетілуі мүмкін. Дегенмен бүгінгі таңда жарияланып отырған электронды оқулықтар электрондық ресурс ретінде қолданылып отырма? Өз сапасына сай келе ме деген орынды сұрақтар туындайтыны рас. Әсіресе интернет журналистика саласына қатысты электрондық ресурстар дидактикалық қасиеттерін жоғалтатын қағаз жүзінде қысқартылмауы керек. Электронды ресурс қолданылуының жоғары деңгейімен және көркемдік безендірілуімен, ақпараттардың толықтығымен, әдістемелік нұсқаулардың және техникалық орындалуының сапалылығымен, көрнекілігімен, баяндаудың қисындылығы және жүйелілігімен ерекшеленуі тиіс.

Электронды ресурстардың мүмкіндіктердің бірі – интернет порталдарынан және сайттардан жарияланымды алуға болады. Бірақ қалай іздеймін? Қайдан табамын деген сұрақтар тағы туындайды. Сондықтан алдымен интернет журналистика бойынша электрондық ресурстардың жүйелік және каталогтық критерийлерін жасау керек.

Нәтижесінде білім алушыларға интернет журналистиканы оқытуда республикалық білім беру жүйесіне және оның кредитті-рейтингілік жүйесіне негізделген сапалы, тиімді және барлық талаптарға жауап беретін электрондық ресурстарды қалыптастыратын педагогикалық зерттеулер жүргізуді дамыту қажеттілігі туындайды. Интернет журналистиканы қазақ тілінде оқытуға арналған электрондық ресурстар жасау, сол саланың қазақ тілді терминологиясын анықтау және олардың электрондық ресурстардың мазмұны мен құрылымына әсері тағы бір жеке мәселе болып отыр.

Білім алушының интеллектуалдық потенциалын дамытуға септігін тигізетін оқу ақпаратын іздеу, өңдеу, пайдалану секілді қажетті дағдыларды меңгеру кезінде интернет оқу іс-әрекетінің тиімді құралы болып табылады.

Білім беруде электронды оқыту құралдары жөнінде дидактикалық түсінік екі элементті құрайды:

– электронды оқу материалдары – кестелер, графиктер, сызбалар; транспаранттар, слайдтар; мәтіндік, графикалық, дыбыстық, анимациялық, бейнелік ақпараттар т.б.

– электронды оқу материалдарын ұсыну құралдары: теле-радио сайттары, мультимедиалық, бейнелік, интерактивті сенсорлық тақталар т.б. Оқу материалдарында мұндай құрылғыларды мультимедиалық құралдар болып саналады.

Мультимедиалық технологиялар саласындағы мамандардың пікірінше, бұл саланың дамуын анықтайтын факторлардың бірі – дербес мультимедиалық компьютерден желілік жүйеде жұмыс істейтін мультимедиалық кешендер ортасына өту процесі.

Бүгінгі таңда білім беру қызметінде электронды оқу басылымдарын жобалау және жасау кезінде бір аппараттық-операциялық жүйенің түрлерімен;

- браузер түрі және типі;
- байланыс каналының, видеожүйесінің, бағдарламалардың өнімділігі;
- перифериялық жабдықтардың болуы;
- жүйелік компоненттердің (драйвер) болуы;
- браузер функциясының кеңейту құралдарымен анықталады.

Электронды ресурстарды қолданып жобалық тапсырмаларды орындау оң нәтижелер береді. Жалпы интернет журналистикадағы сапалы электронды ресурстарды тиімді пайдаланудың нәтижесінде:

- кәсіби және зерттеу қызметтерінде ақпараттық құралдар және телекоммуникациялық технологиялар қолдану арқылы білім алушының қарым-білім алушының базалық білім жүйесін

түрлендіру, оларды келешекте толықтыру және дамыту;

- жұмысты жобалауда керекті жаңа білімнің қажеттілігін сезіну мен тұрақтылығын қамтамасыз ету;
- білім алушылар қызметінің, әсіресе зерттеу жұмыстарын орындауда активтілігін арттыру;
- жобалық тапсырмаларды орындауға мүмкіндік беретін шығармашылық қасиетін дамыту;
- жаңа білім алу мен оларды қолдану аймағында кеңінен пайдалануға тәрбиелеу т.б. қасиеттерді толықтыруға болады.

Сонымен қатар электронды ресурстарды байыту мақсатында интернет басылымдардың саны мен сапасына да көңіл бөлініп, белгілі бір талаптарды қамтамасыз ету қажеттілігі туындап отыр. Мәселен, бүгінде сұранысы жоғары тақырыптарға енген денсаулық сақтау және білім беру, арақатынасы 15% және 14% тең. Халықты әлеуметтік қорғау жайында да шамамен осынша жазылған.

Жалпы контент ерекшелігін сипаттайтын тағы бір маңызды көрсеткіш – ол жарияланымдардың үндестігі.

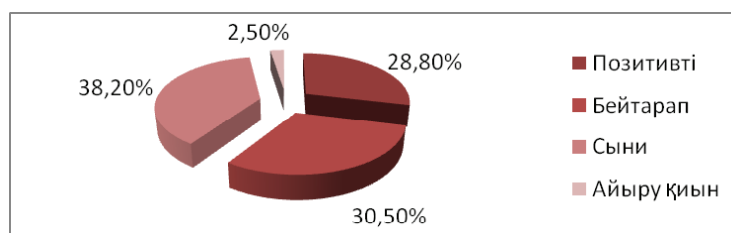
Оның үш бірдей санаты анықталып отыр:

- позитивті үндестік;
- мыни үндестік;
- бейтарап үндестік.

Жүргізілген талдауларға сәйкес жарияланған мақалалардың жалпы көлемінің 38% сыни реңкті материалдар қатарына жатқызылды. Бейтарап жарияланымның үлесі 31%, жағымды үндестіктегі материал үлесі 29%.

Әрі қарай талдау көрсеткендей, баспа газеттерінің сайты интернет-басылымдармен салыстырғанда сыни және жағымды үндестіктегі материалдарды жиі жариялайды. Соның ішінде сыни материалдар үлесі жағымды жарияланымдарға қарағанда басым, 43% – 33%-ға қатынасына тең.

Интернет-басылымдарда жағдай өзгеше, сыни үндестіктегі жарияланымдар бейтарап үндестікпен тең деңгейде (35%-дан).

Сайттың жарияланымдарындағы үндестілік көрсеткіші

Бұл жағдай редакцияның қоғамдағы саяси сұрақтар төңірегінде белгілі бір көзқарасты ұстануына мәжбүр етеді, баспа газеттерге қарағанда интернет-баспа беттеріндігі пікірлердің жоғары дифференциясын көрсетеді.

Көріп отырғандай, баспа басылымдары сайттардың беттерінде (zhasalash, halyksozi, qazaquni) айқын бір үндестіктегі материалдар жиі кездеседі (сыни немесе жағымды), ал интернет-басылымдарға көбінесе тақырыпты бейтарап үндестікте жеткізу анағұрлым тән.

Сондай-ақ қаралатын сайттарды келесі топтарға бөлуге болады:

Жағымды жарияланымдары басым сайттар – qogam.kz, qazaquni.kz.

Сыни жарияланымдары басым сайттар – namys.kz, zhasalash.kz, masa.kz, halyksozi.kz.

Бейтарап үндестіктегі басым сайттар – abai.kz

Үндестігі жоқ сайттар – alashainasy.kz, minber.kz, jaqsy.kz.

Сайт беттеріндегі жариялымдар жанрлық жағынан классикалық мақала мен жаңалықтар хабарламасынан тұрады. Екеуінің арақатынасы 44%-бен 33%. Дәл сондай сұхбат жанрының үлесі жалпы жарияланымның 8%-ы, әдеби шығармалар, хабарландырулар көрсеткіші 3 %.

1-кесте – Жарияланым түрі

Жарияланым түрі	Жалпы	Баспа пішімі	
		Интернет-басылым	Баспасөз сайттары
Жаңалықтар жариялау	32,9%	29,7%	37,7%
Репортаж	2,2%	2,7%	1,4%
Сұхбат	8,1%	6,2%	11,0%
Мақала, түсініктеме	44,4%	47,3%	39,9%
Шолу	0,5%	-	1,3%
Үндеу, хабарландыру	2,9%	2,9%	2,9%
Очерк, суреттеме	1,0%	1,3%	0,7%
Редакцияға хат	1,0%	0,3%	2,1%
Рецензия (пікірсауап)	0,3%	0,5%	-
Сықақ әңгіме	0,7%	1,1%	0,3%
Пікірталас	0,9%	0,9%	0,9%
Ғылыми мақала	1,8%	2,9%	0,3%
Әдеби шығарма	3,0%	4,0%	1,6%
Жанрын айқындау қиын	0,2%	0,4%	0,1%

Салыстырмалы талдау нәтижесі (1-кесте) көрсеткендей, интернет-басылымдар көп жағдайда мақалалар мен комментарийлерге маманданған, ал баспа нұсқасындағы басылымдар қысқа жаңалықтарға көбірек көңіл бөледі.

Контент-талдау барысында жарияланымдармен таныса отырып, жазылған пікірлер саны да ескерілді, нәтижесінде тұтынушылардың таңдау ерекшеліктерін анықтауға үлкен мүмкіндік туды.

Есептеулерге қарағанда электронды газет беттерінде жарияланған бір материал 690 рет қаралады. Ең жоғарғы қаралу 11 833 рет.

Интернет басылымдар мен баспа газеттер сайтына қарап шығушылар саны арасында айтарлықтай айырмашылықтар бар. Егер бір жарияланым бірінші жағдайды орта есеппен 832

рет қаралса, екіншісінде бұл көрсеткіш 2 еседей төмен – 380. Көріп отырғанымыздай, интернет басылымдар сайты тұтынушылар арасында жиі қаралады, оқылады. Сонымен қатар, қазақ тілді қолданушылар, яғни оқырмандар арасында журналистика жанрының мына түрлері ерекше сұранысқа ие – репортаж, сұхбат, ал ғылыми мақалалар және әдеби шығармаларға сұраныс аздау болып тұр. Қысқа ақпараттық жарияланым түрлері, оқырмандар арасында айтарлықтай жоғары сұранысқа ие.

Зерттеу нәтижелеріне сүйене отырып, айтамыз, қазақ интернет-журналистикасы салыстырмалы түрде дамып келеді. Соңғы 5 жылдықта сайттар, интернет ресурстар саны көбейді. Мәселен, ұлттық тақырыпты қамти-

тын abai.kz, namyz.kz, jaqsy.kz, turkystan.kz сынды сайттармен қатар ұлттық апталық газеттердің, соның ішінде anatili.kz, jasqazaq.kz, zhasalash.kz, zhasorken.kz, интернет беттерінде электронды нұсқалары пайда болды. Алайда мерзімді басылымдардың сайттарына қарағанда жеке электронды ақпарат құралдары ресурстарынан интерактивтілікті байқауға болады. Мысалы, «Қазақстан» ұлттық телеарнасының сайты kaztrk.kz контентті өзге әлеуметтік желілер арқылы таратып қана қоймай, интернеттің көмегімен аудитория пікірін білуге ұмтылады. Сол секілді, «Хабар» агенттігінің khabar.kz қызметкерлері Twitter әлеуметтік желісінде оқырмандарының жазған-сызғандарын эфирдің жүгіртпе жолынан көрсетіп отыруды дәстүрге айналдыруда. «Қазақ радиосының» Facebook-тағы парақшасы «Сазды сәлем» бағдарламасына құттықтауларды қабылдау мақсатында құрылған дүние. Алайда мультимедиялық сипаты әлі де болса төменгі дәрежеде. Жаңа медиа интерактивтілігі мен технологиялық ерекшеліктерін мейлінше көбірек пайдалануға тырысып жүрген azattyq.org пен baq.kz сайттарын айта аламыз.

Бұдан 5 жыл бұрынғы зерттеу нәтижелері интернетті тек қала тұрғындары жиі пайдаланады дегенді көрсетсе, қазір ауылдық жерлерде де интернетті белсенді пайдаланушылар көп екенін байқап жүрміз. Өңірлік газеттердің мәселен, otyrar-tv.kz, akorda.kz жиі жаңалануы жергілікті жерлерде ақпаратты интернет бетте-

рінен алушылардың көбейгендігін айғақтайды. Шетелде медиа құралдары әлдеқайда дамып кеткен, біз тек жыл санап соны аударумен келеміз. Интернет қолданушылар дені жастар болғандықтан қазақ тілді ресурстар ортақ тақырыппен мүддеге құрылған. Мәселен, kerekinfo.kz жұмысбастылар үшін түрлі мағлұмат алаңы, surak-zhauar.kz мектеп жасындағылар үшін ақпарат алмасу алаңы. Ал ana-bala.kz ана мен бала қарым-қатынасы, бала тәрбиесі жайында ақпарат беретін сайт. Айта берсек, жетістіктер де аз емес. Мәселен, қазақ журналистерінің басын қосып отырған kazjur.kz, massaget.kz ресурсы қазақ тілдерінде блог ашуға мүмкіндік береді. Арнайы блог жүргізуге арналған bloktime.kz тұғырнамасы тағы бар.

Қорыта айтқанда, интернет журналистика дегеніміз – өткен нәрсені сызып тастап, жаңа бір дүние бастау, «ойдан ойыншық құрастыру» деген сөз емес. Бұл – жаңару мен өсу, заман көшіне ілесу. Тек сол ғаламтордың, оның әсерінен туындаған БАҚ-тың жаңа формасы – жаңа медианы өз ой-санамызға лайықтап қолдансақ болғаны. Қазақ баспасөзінде қалыптасқан мектеп пен кәсіби шеберлікті енді интернет-журналистикада да біртіндеп қалыптастыру қажет. Қазірден бастап бұл мәселеге ден қоймасақ, ертеңгі күні бұл «базарға» айналып кетері сөзсіз. Алдымен, заңнан бастау керек сияқты. Сонда ғана ғаламтор журналистикасы дамып, электронды ресурстарды тиімді қолдана алатын боламыз.

Әдебиеттер

- 1 Есназарова А.А. Білім беру қызметінде электронды оқу басылымдарын пайдалану әдістемесі. – Қызылорда, 2012.
- 2 Клеппель П. Интернет. – СМІ: За и Против.
- 3 <http://www.newspack.by/content.php?id=1123>
- 4 <http://baq.kz>
- 5 <http://www.ofstrategy.kz/>
- 6 <http://thenews.kz/2013/01/24/1305876.html>
- 7 Сұлтан М. Дәурен Куат: Кәсіби бәсекелестіктің төмендігі қазақ интернет-журналистикасының дамуына тұсау болуда. <http://baq.kz/kk/news/22252>

References

- 1 Esnazarova A.A. Bilim беру kyzmetinde elektrondy oku basylymdaryn paydalanu adistemesi. – Kyzylorda, 2012.
- 2 Kleppel P. Internet. – SMI: Za I Protiv.
- 3 <http://www.newspack.by/content.php?id=1123>
- 4 <http://baq.kz>
- 5 <http://www.ofstrategy.kz/>
- 6 <http://thenews.kz/2013/01/24/1305876.html>
- 7 Sultan M. Dauren Kuat: Kasibi basekelestiktin tomendigi Kazak Internet zhurnalistikasynyn damuyna tusau boluda. <http://baq.kz/kk/news/22252>